

Naturvårdsenheten
Cecilia Nygren
0155-26 40 00

Datum

2006-12-18

Dnr

511-4811-2005

Skötselplan för Ritorps naturreservat

Foto: Länsstyrelsen

Postadress
611 86 NYKÖPING

Besöksadress
Stora torget 13

Telefon
0155 26 40 00 växel

Telefax
0155 - 26 46 80

E-post
lansstyrelsen @d.lst.se

Organisationsnr
202100-2262

Postgiro
35174-2

Bankgiro
5051-8653

Internet
www.d.lst.se

Innehållsförteckning

<i>BESKRIVNING AV RESERVATET</i>	3
1. Syfte med reservatet	3
2. Uppgifter om reservatet	3
3. Naturgeografiska förhållanden	4
4. Historisk och nuvarande markanvändning	4
5. Biologiska värden	6
6. Kulturhistoriska värden	7
7. Värden för friluftsliv	7
<i>PLAN FÖR RESERVATETS SKÖTSEL</i>	7
1. Skötselområden med bevarandemål och åtgärder	7
2. Friluftsliv	10
3. Uppföljning	10
4. Sammanfattning och prioritering av skötselåtgärder	11
5. Skötselplanekarta	12
6. Källförteckning	13

BESKRIVNING AV RESERVATET

1. Syfte med reservatet

Syftet med reservatet är att:

- skydda ett område med värdefull gammal talldominerad barrblandskog
- strukturer som död ved och gamla träd ska förekomma i en för livsmiljöerna gynnsam omfattning
- typiska arter som t ex tallticka ska ha gynnsamt tillstånd
- friluftsliv som grundar sig på allemansrätten ska kunna bedrivas i hela reservatet och besökare ska kunna uppleva en gammal skog genom en stig som slingrar sig genom området.

2. Uppgifter om reservatet

Objektnummer	04-02-113
Län	Södermanlands län
Kommun	Katrineholm
Socken	Julita
ID-punkt	Område 1: 6562581 / 1513760 Område 2: 6562763 / 1513926
Areal	14,4 ha, varav allt land
Naturgeografisk region	Svealands sprickdalsterräng med lerslättdalar och sjöbäcken
Kulturgeografisk region	Mellanbygd
Uppskattade arealer av olika naturtyper i reservatet:	
- Produktiv skogsmark	ca 12,4 ha
Barrblandskog	ca 8,2 ha
Tallskog	ca 0,6 ha
Granskog	ca 1,6 ha
Lövblandad barrskog	ca 1,5 ha
Triviallövskog	ca 0,5 ha
- Våtmark	ca 0,3 ha
- Övrigt	ca 1,7 ha
- TOTALT	ca 14,4 ha
Prioriterade bevarandevärden	
- Naturtyper	Tall,- barrbland- och lövblandad barrskog

Datum

Dnr

2006-12-18

511-4811-2005

- <i>Strukturer (landskapselement)</i>	Stående och liggande död ved av olika trädslag och nedbrytningsgrad.
- <i>Arter</i>	Knärot, tallticka.

3. Naturgeografiska förhållanden

Naturreseptatet ligger på 50-75 m ö h i ett flackt skogslandskap där en del jordbruksmark bryter upp landskapet. Urberget i denna del av länet domineras av gnejsgranit. Jordarten i reservatet är till största delen sandig morän. Längs vägen i nord-sydlig riktning finns isälvsediment. Bitvis inne i de centrala delarna av reservatet finns mycket block.

4. Historisk och nuvarande markanvändning

Ritorp är ett av de torp i skogen som bl a tillhört Berga by (frälse under Julita). Skogen, som ingår i det område som kallats för Brännan, nyttjades som betesmark, det svedjades (gölades), kolades och det fanns ängar och ett och annat torp.

Före 1680 hörde både Äs och Fogelstad till Julita. När godset delades så delades dock inte skogen. Gårdarna ägde en andel av utmarken som stod i proportion till hur stor gården var. Av de gårdar som hade del i Brännan hörde de flesta till Julita. Gården Bäck, vilken var socknens prästgård sedan 1500-talet, tillhörde kronan. Under 1780-talet så delades skogen mellan gårdarna. Anledningen var att konkurrensen om utmarkens resurser hårdnade. Landborna kolade, svedjade och tog upp ängar och reste hägnader på den gemensamma skogen. Markägarna, godsens Julita, Äs och Fogelstad samt prästgården Bäck hade låtit bygga upp torp på skogen. Samtidigt fanns en önskan om att låta skogen växa till sig. Markägarna begärde att marken skulle delas upp mellan dem. Rättstvisten drog ut på tiden och pågick mellan 1778 och 1798.

Utmarken nyttjades intensivt. Brännan bedömdes enligt kartprotokoll från år 1779 vara ”igenom kohlning och svedjande nästan förstörd och uthuggen”. På häradskartan (fig. 1) utgörs området för naturreseptatet av barrträd och detta kan vi tolka som att området varit barrskogsbeklätt åtminstone från sent 1800-tal. Häradskartan visar även inslag av små åkerlyckor i området öster om vägen. Idag har de till stor del kommit att växa igen, dock syns de före detta diken ännu. Enligt den ekonomiska kartan från 1950-talet var området vid denna tid skogklätt, och flygfotot visar att trädskronorna var ganska stora (fig. 2). Nuvarande boende vid Ritorp har hyrt av Julita sedan 1967 och utfört skogsarbetet med häst åt Julita. Idag utgörs området av välutvecklad gammal barrblandskog och spåren efter huggningar är få.

Datum

Dnr

2006-12-18

511-4811-2005

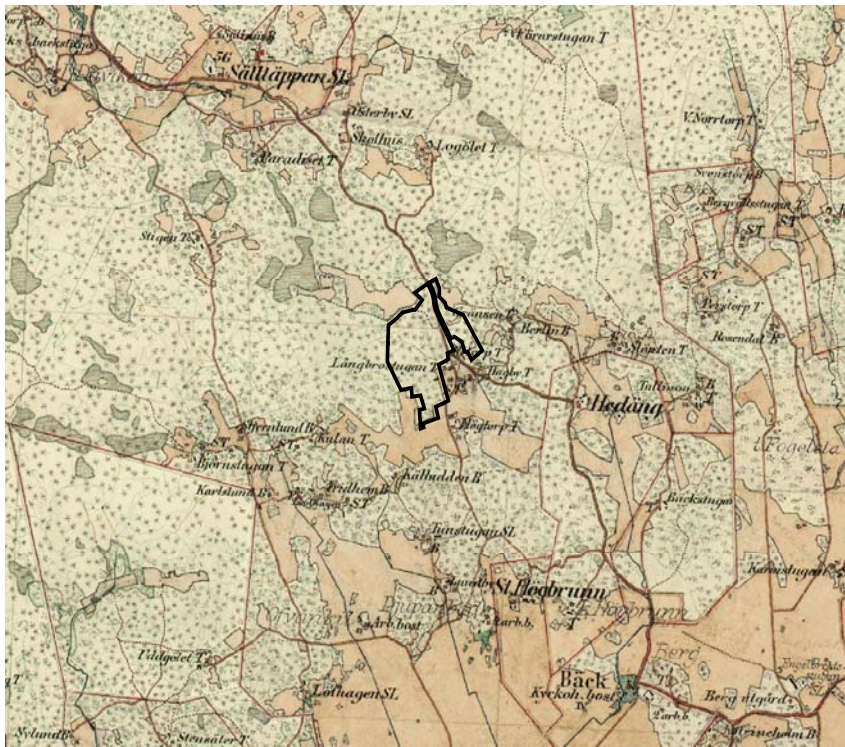

Fig. 1. Häradskartan (fältmättningsår 1897-1901, utgivningsår 1902-06).

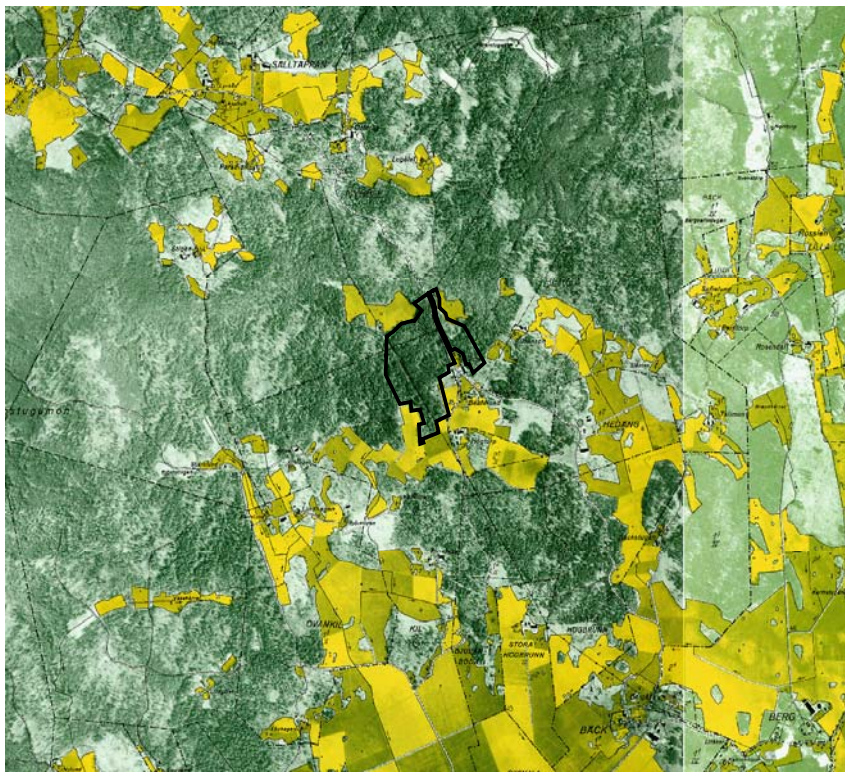

Fig. 2. Ekonomiska kartan från 1950-talet.

Datum

Dnr

2006-12-18

511-4811-2005

5. Biologiska värden

Skogsmark

Området domineras av gammal högvuxen barrblandskog där framförallt tallen har nått en imponerande ålder och höjd. Medelåldern i den centrala delen av reservatet (väster om vägen) bedöms vara 160 år men med inslag av tallar som är betydligt äldre.

Genom reservatets västra del sträcker sig en kraftledning från söder mot nord-nordväst. Denna kraftledningsgata utgör också gränsen mellan kärnområdet med äldre skog och en planterad ungskog. Den planterade skogen väster om kraftledningen är betydligt yngre, ca 20 år, och består huvudsakligen av gran med inslag av löv i det fuktigare partiet. I reservatets östra del finns gles gammal tallskog med inslag av granar och lövträd.

Även i den sydligaste delen av reservatet, den del som ligger söder om vägen Ritorp – Kilstugan, finns gammal talldominerad barrblandskog. I denna del finns även lövblandad barrskog där grova aspar utgör en stor del av volymen.

Höga naturvärden finns i den gamla talldominerade barrskogen som utgör kärnan i reservatet. Förutom de många äldre tallarna är inslaget av olikåldrig gran stort och det finns även ett litet inslag av asp, björk, ek och rönn. I buskskiktet finns sparsamt med en. Fältskiktet domineras av blåbär med inslag av örter. Mossfloran är rikt utvecklad på mark och block. Död ved finns i form av torrträd, högstubbar och lågor, rikligt bevuxna med vedsvampar. Bohål är urhackade i många träd. Delar av området är mycket blockrikt. De höga naturvärdena är knutna till den gamla skogen med sina strukturer i form av stående och liggande död ved, gamla tallar och granar, stenblock och träd med bohål.

Flora och fauna

Inom området är några signalarter funna, se tabell 1. Inga specialister har hittills inventerat området och troligen är antalet sällsynta arter i realiteten mycket högre. Bland annat kan det finnas många fler intressanta skalbaggar och tickor.

Tabell 1. Rödlistade arter, signalarter samt andra skyddsvärda arter registrerat i objektet. Notera att tabellen bygger på inventeringarna som finns i källförteckningen. Rödlistekategori följer Gärdenfors, U. (ed.) 2005. *Rödlistade arter i Sverige 2005*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala. (VU) = sårbar. (S) = signalart enligt Skogsstyrelsen.

Svensk namn	Latinsk namn	Rödlistad/ signalart	Notering
Blåsippa	<i>Hepatica nobilis</i>	S	
Grönpyrola	<i>Pyrola chlorantha</i>	S	
Knärot	<i>Goodyera repens</i>	S	
Blomkålsvamp	<i>Sparassis crispa</i>	S	
Tallticka	<i>Phellinus pini</i>	S	
Grynig blåslav	<i>Hypogymnia farinacea</i>	S	
Bronshjon	<i>Callidium coriaceum</i>	S	Tidigare rödlistad
Granbarkgnagare	<i>Microbregma emarginata</i>	S/VU	
Vågbandad barkbock	<i>Semanotus undatus</i>	S	

Viktiga livsmiljöer för t ex vedsvampar och insekter är de gamla träden och den döda veden som finns spridd i området. Inom reservatet växer på flera ställen gammelskogens egen orkidé

knäroten. Knärot är en växt som i dagens brukade skogar har svårt att klara sig eftersom den är anpassad till gammal skog. På marken i de täta mossmattorna hittas även grönpyrolan som också trivs bäst i den gamla relativt skuggiga barrskogen. Växande på de gamla tallarna återfinns talticka på flera ställen och på marken har den vackra blomkålssvampen hittats som lever som parasit på tallrötter.

6. Kulturhistoriska värden

Naturreseptatet ligger i Julitabygden som karaktäriseras av herrgårdar på slättbygden med torp och arrendegårdar i en snabbt övergående skogsbygd. Området är av såväl regionalt som kommunalt intresse för kulturmiljövården (K4 Julitabygden och Nr 5 Julitabygden). Inom reservatet finns brukningsvägar och äldre åkermark med tillhörande diken.

7. Värden för friluftsliv

Den gamla tallskogen har under ett antal år varit känt under namnet "Eriks reservat", och en promenadslinga är markerad genom reservatet. Många människor besöker årligen Julita gård några kilometer söder om Ritorp och potentialen att få många besökare till reservatet är goda.

PLAN FÖR RESERVATETS SKÖTSEL

1. Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Reservatet är indelat i tre skötselområden, se skötselplanekartan på sidan 12. Skötselområdena är:

- 1: Skog med naturvårdande skötsel som gynnar tall och skapar död ved
- 2: Skog med naturvårdande skötsel som skapar nästa generation gammeltallar
- 3: Skog med naturvårdande skötsel som gynnar lövträd och skapar död ved

Ett övergripande mål för skötseln är att hålla tillbaka inväxande gran. I ett naturligt skogstillstånd skulle barrskogen brinna mer frekvent än vad den tillåts göra idag, då människan effektivt bekämpar bränder. Tallen är ett trädslag som genom sin tjocka bark och högt ansatta krona är anpassad till bränder och deras påverkan. För att föryngra sig och växa upp till skog behöver tallen en kraftig störning med ett ljusexponerat läge till skillnad mot granen som är ett utpräglad skuggtolerant träd och klarar att föryngra sig och växa upp inne i slutna skog. Eftersom brand saknas idag har granen konkurrensfördel, och vi väljer därför att gynna tallens ekologi med skötselinsatser. För att gynna de äldre tallarna och för att skapa död ved kommer skötselinsatser som t ex ringbarkning eller plockhuggning av gran att göras i reservatet. Då naturvärdena även är knutna till gammal gran ska en balans upprätthållas mellan de båda träslagen, men granen ska inte tillåtas ta över.

Skötselområde 1: Skog med skötselåtgärder som gynnar tall och skapar död ved (totalt ca 8 ha)

Beskrivning

Äldre talldominerad barrblandskog med framförallt många äldre tallar men även äldre gran. De höga naturvärdena är knutna till den gamla skogen med sina strukturer i form av stående och

Datum

Dnr

2006-12-18

511-4811-2005

liggande död ved, gamla tallar och granar, stenblock och träd med bohål. I den del som ligger öster om vägen som går i nord-sydlig riktning, finns gles äldre tallskog i söder och nordost om detta ett parti med ung gran, tall och lövträd. I den blockrika marken i denna del finns främst unga lövträd, framförallt björk.

Bevarandemål

Äldre talldominerad barrblandskog med grova, gamla, exponerade tallar. I delen öster om vägen: äldre tallskog med stort lövinslag. Död ved av olika kvalitéer, minst 20 m³ per hektar.

Skötselåtgärder

I de centrala delarna av reservatet, väster om vägen: frihugg äldre tallar. Hugg bort samt ringbarka gran. Ringbarkning, skapande av högstubbar, eller på annat sätt skapande av död ved av olika kvalitéer. Gynna även yngre tallar och tallplantor. Längs vägen: Frihugg äldre tallar för att skapa solbelysta jätteträd. Gynna även lövträd utmed vägen. På sikt (år 2050) kan det bli aktuellt att föryngra någon del av området med tall.

I den södra delen av skötselområdet, söder om vägen mellan Kilstugan och Ritorp: frihugg 5-10 tallar. Gynna lövträden: ek, oxel, asp rönn.

Öster om vägen: på sikt (2050) frihugga tallar samt enstaka lövträd. Gynna lövträd. Ringbarkning, skapande av högstubbar, eller på annat sätt skapande av död ved av olika kvalitéer.

Skötelområde 2: Skog med naturvårdande skötsel som skapar nästa generation gammeltallar (ca 1,2 ha)

Beskrivning

35-årig barrblandskog med björkinslag.

Bevarandemål

En äldre skog med framförallt gamla, fristående tallar. Inslag av lövträd ska finnas såväl som död ved av olika kvalitéer.

Skötselåtgärder

På denna yta ska nästa generation "gammeltallar" få utvecklas, detta för att det ska finnas en kontinuitet av gammal tall i naturreservatet. Frihuggning av tallar för att ge dessa förutsättningar till att bli "jättar". Även lövträd ska gynnas. På sikt ringbarkning, skapande av högstubbar, eller på annat sätt skapande av död ved av olika kvalitéer.

Datum

Dnr

2006-12-18

511-4811-2005

Skötselområde 3: Skog med naturvårdande skötsel som gynnar lövträd och skapar död ved (totalt ca 4,5 ha)

Delområde 3A (ca 1,2 ha)

Beskrivning

Medelålders (70-årig) grandominerad barrblandskog.

Bevarandemål

Äldre barrblandskog med stort lövinslag. Död ved av olika kvalitéer.

Skötselåtgärder

Frihugg asp, björk, sälk. Ringbarkning, skapande av högstubbar, eller på annat sätt skapande av död ved av olika kvalitéer.

Delområde 3B (ca 2,4 ha)

Beskrivning

Ung planterad granskog. I nordvästra delen finns ett kärr med hårt betade lövträd av framförallt björk. I sydvästra hörnet av skötselområdet finns ung triviallövskog (ca 0,5 ha).

Bevarandemål

Lövblandad barrskog

Skötselåtgärder

Gynna tallar och lövträd bl a björk, al och asp. Hugg luckor, ta bort ca 40 procent av granarna - ge förutsättningar för lövträd att komma upp. Skapa stående och liggande död ved av gran. I området med triviallövskog i sydvästra hörnet kan det bli aktuellt att på sikt hålla efter gran och gynna lövträd.

Delområde 3C (ca 0,9 ha)

Beskrivning

Medelålders lövblandad barrskog. I beståndet finns ett antal grova aspar samt lövbryn mot omgivande åkermark.

Bevarandemål

Äldre lövblandad barrskog med bryn av lövträd och buskar mot omgivande åker.

Skötselåtgärder

Frihugg de grova asparna, ringbarka gran, skapa död ved. Frihugg äldre tallar. Gynna lövträd. Lägg ner kronbråtar för att gynna föryngring av löv skyddat från viltbete. På sikt kan det bli aktuellt att föryngra brynen genom att t ex kapa av topparna på några lövträd.

Datum

Dnr

2006-12-18

511-4811-2005

2. Friluftsliv

Beskrivning

Många människor besöker årligen Julita gård några kilometer söder om Ritorp och potentialen att få många besökare till reservatet är goda. Idag finns en promenadslinga utmärkt genom de äldre delarna av skogen, men vissa av stolparna är i dåligt skick

Bevarandemål

Reservatet ska vara lättillgängligt för besökare. Besökare ska kunna uppleva en gammal barrskog genom att till fots vandra en promenadslinga genom reservatet. Information om naturreservatet ska ges genom en informationstavla.

Skötselåtgärder

En parkeringsplats för ca 4 bilar ska anläggas och en informationstavla ska sättas upp enligt kartan på sid 12. Promenadslingan genom området ska ses över och förbättras.

3. Uppföljning

Uppföljning av bevarandemål

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs varje år för:

- Informationsskylt

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs vart 12:e år för:

- Typiska arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs vart 24:e år för:

- Utbredning av naturtyper
- Strukturer som död ved

Uppföljning av skötselåtgärder

Entreprenörer ansvarar för dokumentation av vilka åtgärder som genomförts och när de genomförts.

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av genomförda skötselåtgärder sker i slutet på varje år, de år då åtgärder genomförts.

Datum

Dnr

2006-12-18

511-4811-2005

4. Sammanfattning och prioritering av skötselåtgärder

Skötselåtgärd	När	Var	Prioritet	Finansiering
Informationsskylt	2007	Friluftsliv	1	Skötselanslag
Parkeringsplats	2007	Friluftsliv	1	Skötselanslag
Gränsmarkeringar	2007	Friluftsliv	1	Skötselanslag
Frihuggning av tallar, skapa död ved, gynna lövträd.	2008	Skötselområde 1	1	Skötselanslag
Frihuggning av aspar & andra lövträd, skapa död ved, lägg kronbråtar	2008	Skötselområde 3A, 3C	1	Skötselanslag
Översyn och uppmärkning av stig	2008	Friluftsliv	1	Skötselanslag
Frihuggning av tallar	2008-2012	Skötselområde 2	1	Skötselanslag
Luckhuggning och skapande av död ved, gynna löv och tall	2008-2012	Skötselområde 3B	2	Skötselanslag
Frihuggning av tallar, gynna löv, skapa död ved.	2050	Skötselområde 1, öster om vägen	3	Skötselanslag
Hålla efter gran, gynna lövträd	2050	Skötselområde 3B	3	Skötselanslag
Uppföljning av skötselåtgärder	Efter åtgärd	Samtliga områden	1	Skötselanslag
Uppföljning av bevarandemål	Skylt och stig varje år. Övriga mål vart 12:e år, respektive vart 24:e år.	Samtliga områden	1	Anslag för uppföljning

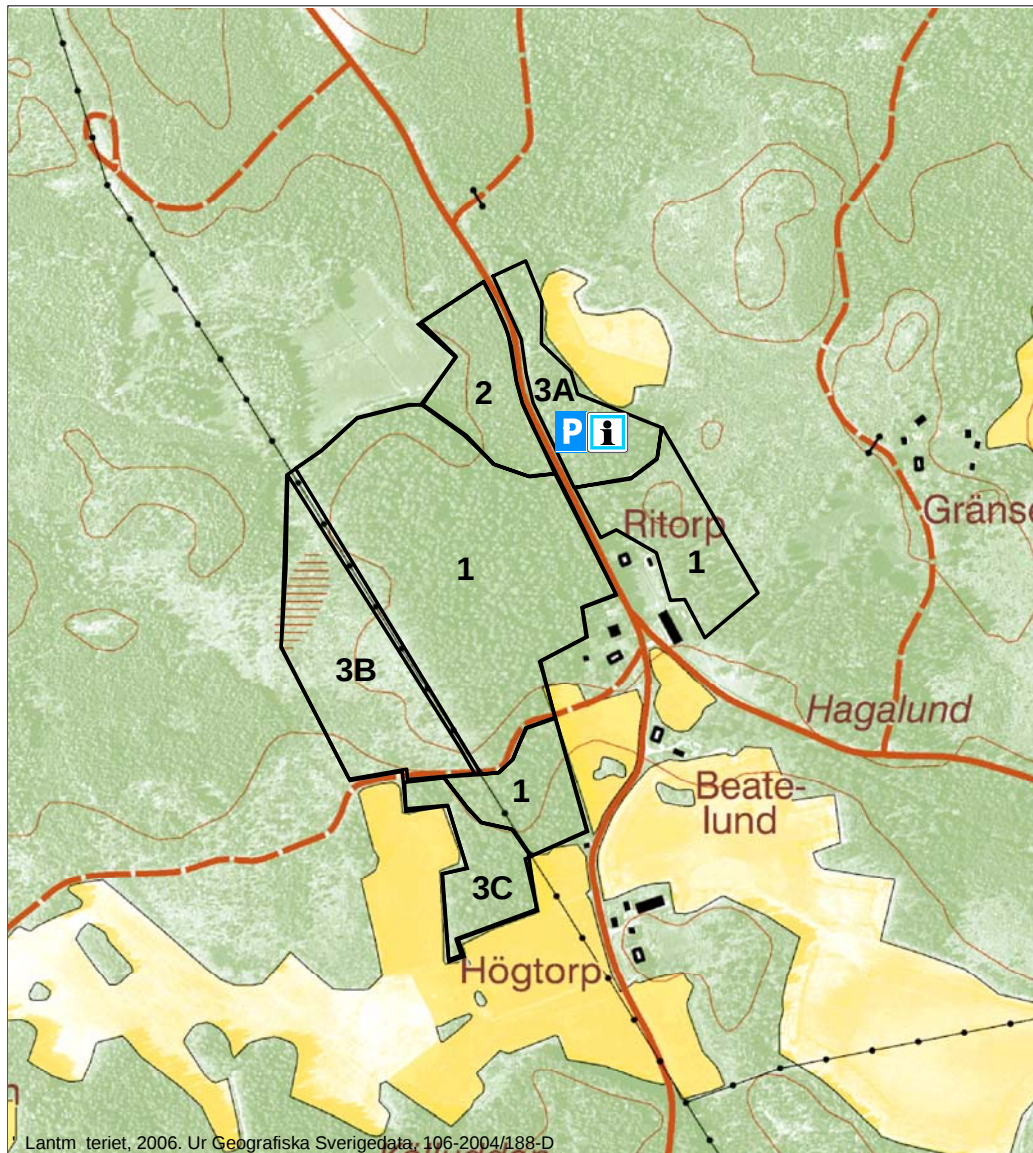
Datum

2006-12-18

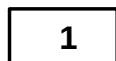
Dnr

511-4811-2005

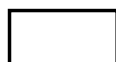
5. Skötselplanekarta

Ritorps naturreservat

Skötselområde 1

Reservatsgräns

Informationstavla

Parkeringsplats

Datum

Dnr

2006-12-18

511-4811-2005

6. Källförteckning

Campbell, L. 1988. *Sörmländsk bygd under 7000 år*. Kulturminnesvårdsprogram för Katrineholms kommun. Katrineholm.

Gärdenfors, U. (ed.) 2005. *Rödlistade arter i Sverige 2005-The 2005 Red List of Swedish Species*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Lantmäterimyndigheten Södermanlands län, 2006. *Fastighetsutredning Ritorps naturreservat*.

Lantmäteriverket. *Charta öfver Skogen Brännan kallad Belägen uti Julita socken Oppunda härad författad år 1779. Utmarken skiftad 1797*. 04-JUL-45.

Lantmäteriverket. 1955. *Ekonomisk karta över Sverige*. Flygfotograferad 1954. Kartblad 10G2c. Skala 1:10 000. Rikets allmänna kartverk.

Lantmäteriverket. 1904. *Karta öfver Oppunda härad*. Kartlagdt åren 1898-99. Skala 1:50 000. Rikets allmänna kartverk.

Länsstyrelsen i Södermanlands län. 1995 (?). *Program för bevarande av Natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskap*. Nyköping.

Nordiska ministerrådet. *Naturgeografisk regionindelning av Norden*. NU-serien B 1977:34.

Prytz, C. 2006. *Utmarkens nytta – en skogs historia*. Ur Sörmlandsbygden 2006. Sjuttiofjärde årgången. Södermanlands hembygdsförbund.

Skogsvårdsstyrelsens *nyckelbiotopsinventering*, ID-nummer: 10G 2c 1 (nyckelbiotop)

Sveriges Geologiska Undersökning, 1984. *Berggrundskarta över Södermanlands län*. Skala 1:250 000.

Sveriges Geologiska Undersökning, 1986. *Jordartskartan*, kartblad 10G SV Eskilstuna. Skala 1:50 000.

Södermanlands hembygdsförbund. 1988. *Sörmlandsbygden 1988:2*. Årsbok 56 årgången.